

UUDENMAAN YMPÄRISTÖKESKUKSELLE

Asia: Mielipide / lausuma Nordstream Ag:n, Uudenmaan ympäristökeskukselle jättämän ja julkisesti nähtävillä olevan, Venäjältä (Säkkijärvi) Saksaan (Greifswalderboddenin eteläranta) suunnitellun merenalaisen kaasuputken ympäristövaikutusten arviointiselostuksen (jäljempänä YVA-selostus) johdosta; määräaika mielipiteen esittämiselle 5.5.2009.

Mielipiteen / lausuman esittäjä:

Suomen Ammattikalastajaliitto ry, Helsinki
Jordaksentie 124
07840 Lindkoski / Lapinjärvi
p. +358400720690
kim.jordas@sakl.fi

Vesilain 17 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohdassa ja ympäristösuojelulain 97 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu yhteisö, joka samalla edustaa alueella vakituisesti kalastavien tai sitä kalastustoimintaansa tarvitsevien, troolikalastusta harjoittavien ammattikalastajien näkemyksiä ja intressejä niin ympäristönsuojelun kuin ammattikalastukseen liittyvän, edellisen kanssa yhdenmukaisen edunvalvonnan kannalta; osa näistä suomalaisista ammattikalastajista harjoittaa troolikalastusta myös käytännössä kaikilla Itämeren pääaltaan osilla, joten soveltuvien osin lausuma koskee myös näiden asemaa.

(Jäljempänä "Ammattikalastajaliitto")

Mielipiteen / lausuman esittäjän asiamies:

Asianajaja Heikki Jalas
Asianajotoimisto Heikki Jalas Oy
Yliopistonkatu 11 a B 19
20100 Turku
Puh. 02-2519 400
Fax 02-2518 840
aatsto.jalas@pp.inet.fi

Suomen Ammattikalastajaliiton lakimiehenä (ja samalla hankkeen vaikutuspiirissä niin ikään toimivan Saaristomeren Ammattikalastajat ry:n sihteerinä; joskin mielipiteen esittäminen on keskitetty keskusjärjestön, Suomen Ammattikalastajaliiton tehtäväksi)

Hankkeesta vastaava / hakija:

Nord Stream AG, Sveitsi
Grafenauweg 2
6304 Zug, Schweiz

Suomalaisena yhteyskonsulttina Ramboll Finland Oy,
Piispanmäentie 5
02241 Espoo

(Jäljempänä "hakija")

Mielipide / lausuma:

Jäljempänä esitetty koskee sekä ympäristövaikutusten arviointiselostusta Suomen talousvyöhykkeen osalta (ns. kansallinen osuus) että ympäristövaikutusten arviointiasiakirjoja Espoon sopimuksen mukaisia neuvotteluja varten (ns. kansainvälinen osa).

Yleistä:

Ammattikalastajaliitto viittaa aikaisemmin erikseen esittämiinsä mielipiteisiin kansallisen YVA-suunnitelman johdosta ja kansainvälisen YVA-suunnitelman johdosta sekä näiden kummankin sisältämiin lähtökohtaisiin kannanottoihin.

- Ammattikalastajaliitto katsoo, että hakijan YVA-selostus ei ole perusteeltaan riittävä osoittamaan, että Itämeren halki kulkevaa merenalaista kaasuputkea koskevaa hanketta voitaisiin toteuttaa.

YVA-selostuksessa on kyllä yksityiskohtaisesti käyty läpi merenpohjan tila ja ihmistoiminnankin aiheuttamat olosuhteet ja ongelmat vaihtoehtoisilla merenalaisilla putkireiteillä. Selvityksen laajuudesta huolimatta moni asia on – osin hakijan itsensäkin toteamin tavoin – edelleen selvittämättä. Esimerkkinä mainittakoon ammattikalastusta koskevat haitta- ja riskianalyysit, joka Itämerellä tapahtuvan troolikalastuksen – vieläpä sen eri alueilla vaihtelevan – erikoisluonteen vuoksi on vaativa tehtävä, eikä sitä pitkälti juuri tästä syystä ole vielä loppuunsaatettu. Se on kuitenkin olennainen osa YVA-selostusta.

Myös kalastushaittojen ulottuvuuden sosioekonomista vaikutusta ei ole riittävästi käsitelty. Käsitellyltäkin osin on tehty rajauksia, jotka merkitsisivät suomalaisen ammattikalastajan elinkeinomahdollisuuksien rajoittumista putkilinjan vaikutusalueella ilman, että asianomaista otettaisiin (hakijan näkemyksen mukaan) lainkaan asianosaisena huomioon.

Kalastuksen harjoittamisen edellytysten tulevaisuutta käsitellään jäljempänä lausuman lopussa. Sekin on YVA:ssa otettava huomioon. Toimintaa ei voida "leikata" vain nykytilanteeseen.

- Hakija luonnollisesti valitsee ne vaihtoehdot, joita se YVA-selostuksessa esittää. Tässä tapauksessa putkilinjan sijoittaminen maalle esimerkiksi ns. Amber-putkilinjana tai ylimalkaan tähän sijoitustapaan suostuneiden Baltian maiden ja Puolan alueiden kautta, on hylätty ja vaihtoehdoksi valittu YVA-selostuksen tarkoittama, Itämeren poikki useiden valtioiden talousvyöhykkeellä kulkeva vedenalainen putki – jota on sitten verrattu ns. 0-vaihtoehtoon.

Tämän valinnan perusteet ympäristövaikutusten ja hankkeen ekonomin kannalta ovat kestävämpiä ja sen merkitys tulee myöhemmin esille.

YVA-menettelyn kannalta tällaisella poissuljennalla on tietysti vain selostusta rajaava merkitys. Ympäristövaikutuksia, sosioekonomiset vaikutukset niihin mukaan lukien, ja hakijan selostusta punnitaan hakijan itsensä valitseman vaihtoehdon mukaisesti.

Sen sijaan ympäristölupamenettelyssä hakija joutuu kohtaamaan ympäristö- ja muita hankkeen aiheuttamia haittoja silmällä pitäen ja muutoinkin vesitaloudellisessa intressivertailussa sen tosiasian a) että hanke voidaan toteuttaa huomattavasti pienemmin kustannuksin (minkä tämänkin hakija selostuksessaan paikoin myös itse toteaa) maalle rakennettavana vaihtoehtona, ja b) että hankkeen haitat sekä sen "ekologinen jalanjälki" joka suhteessa ovat maalle toteutetussa vaihtoehdossa vain pieni murto-osa Itämeren poikki rakennettavaksi aiottuun vedenalaiseen putkeen verrattuna.

(Sanomattakin on selvää, että jonkin, hakijayhtiön osakkuusyrityksen kotivaltion tahdolla, prioriteettiasetuksilla tai mahdollisilla liitännäispyrkimyksillä ei ole pienintäkään merkitystä vesilain nojalla tapahtuvassa intressivertailussa ja siihen perustuvassa päätöksenteossa.)

- Koska hakija on pyrkinyt arviointiselostuksessaan tätä valintaa kehotuksesta jossain määrin perustelemaan, kosketellaan näitä perusteluja seuraavassa jossakin määrin:
 - Hanke on helpompi ja paljon halvempi rakentaa ja muutoin toteuttaa maalle. Myös sen käyttökustannukset ovat todellisuudessa maalla halvemmat.

Maakaasuputken rakentaminen maalle on kaikkialla maailmassa tapahtuvaa rutiinivaihtelua niin materiaalin, koneiden ja kaluston kuin tietotaidonkin osalta. Maakaasuputken rakentaminen mereen taas on (minkä hakijan YVA-selostuskin parhaiten osoittaa) erikoistytöä ja erikoisaluksia sekä -järjestelyjä vaativaa – puhumattakaan Itämerestä, jossa sotatoimialueen erilaiset, mutta konkreettiset "muistot" ovat vielä jäljellä ja toimenpiteitä vaativia. Viimeksi mainitut toimenpiteetkin puolestaan aiheuttavat hakijan YVA-selostuksessa osin käsittelemättömiä ympäristövaikutuksia.

Esimerkiksi putkilinjan pohjoisosan putkenlaskualukseksi tarkoitettu "Solitaire" on (kuten nimikin osoittaa) tällä hetkellä ainoa lajiaan maailmassa ja kykenee potkurikoneistollaan säilyttämään tarkan asemansa ja voittamaan laskeutuvan putken vetovastuksen, mihin kaikkeen myös tarvitaan huomattavasti energiaa. Ympäristöajattelun mukaan olisi viisainta antaa "Solitairin" suorittaa tehtävänsä siellä, missä sitä tarvitaan ainoana vaihtoehtona vedenalaisen putkilinjan luomiseksi.

Itse putkien rakenne ja monivaiheinen suojaus jo osoittaa vaihtoehtojen eroa.

- Katsaus karttaan osoittaa, että putkilinjan pituudessa ei ole mitään olennaista eroa. Keskeiseen- ja Pohjois-Eurooppaankin maalle rakennettava reitti voi olla jopa lyhyempi, koska esimerkiksi Pietariin kaasunsyöttö on varmasti järjestetty kapasiteetiltaan suurena ja tarvittaessa kapea Suomenlahden matala perukka Kronstadtin länsipuolella voidaan ylittää, jos hakija vesirakennustyötä suosii.
- Kun tarkastellaan hakijan vertailuja muihin mereen tai vesialueelle rakennettuihin putkilinjoihin, voidaan havaita, että niiden rakentaminen veteen on lähes 100-prosenttisesti ollut välttämättömyyden sanelemaa. Kaasu usein tuotetaan merellä, kuten Pohjanmeren alueella tapahtuu tai sitä siirretään putkilinjoissa yli kapeimpien mahdollisten vesialueiden, kuten esimerkiksi Välimerellä tapahtuu. Missään ei putkea ole "ehdoin tahdoin" rakennettu "pitkittäin" suurelle merialueelle vain sen vuoksi, että putkilinja saataisiin veteen.
- Käyttökustannusten osalta on huomioitava merenalaisen putken moninkertaiset pääomakustannukset vesirakenteiden, suunnittelun ja työn osalta. Vedenalaisen putken valvonta ja mahdolliset korjaukset (mikä sekin on YVA-selostuksesta luettavissa) ovat maavaihtoehtoon verrattuna kustannuksiltaan moninkertaiset. Korkeampi paine asettaa suurempia varmuuskerroinvaatimuksia. Putket sijaitsisivat eri syvyisillä vesialueilla, joten vesipatsaan merkityksen siinä suhteessa voi unohtaa.
- Maalla elinkaarensa päähän tullut kaasuputkilinja on helposti purettavissa ja sen raaka-aineet, ennen kaikkea teräs, uudelleen käytettävissä. Itämereen upotettavan kaasuputken osalta hakija vielä arvelee, voiko se – tai sen sijaan aikanaan mahdollisesti tullut putkenhaltija – ennallistaa toiminta-alueen poistamalla putken ja hoitamalla sen raaka-aineet uusiokäyttöön. Ulkopuolinen tarkkailija voi samassa yhteydessä kysyä, onko tähän silloin välttämättä edes taloudellisia mahdollisuuksia – ilman pitkäaikaista ja monimutkaista kansainvälistä vakuusjärjestelyä; ilmeisesti "hyödynsaajavaltioiden" takausmenettelyä yksityisen yhtiön puolesta.

50 vuoden kuluttua ihmiskunta toivottavasti elää aikaa, jolloin kysymys raaka-aineen osalta rajattomasti saatavilla olevan vedyn tuotannosta on ratkaistu ja / tai käyttöön tullut useita muita energian ympäristöystävällisen tuotannon muotoja (fuusioenergiaa myöten).

Tällöin maakaasulla ja ylimalkaan sen siirtoa palvelevilla järjestelmillä ei enää ole käyttöä ja viimeksi mainittuja ylläpitävät ovat joko havainneet ajoissa siirtyä modernin energialiiketoiminnan piiriin tai sitten eivät ole sitä tehneet, eivätkä myöskään kykene huolehtimaan jäljellä olevista ympäristövastuistaan.

Kun tarkastellaan asioita 50 vuoden aikajänteellä, tällaisen ennusteen harkittavaksi esittäminen on täysin oikeutettua. Yhtiöissä on joka tapauksessa tapahtunut, kuten jo nykyinen kehitys osoittaa, suuria muutoksia ja on täysin mahdollista, että raskasta ennallistamisvastuuta kantava tytäryhtiö – jos sellainen asetelma vielä olisi silloin olemassa – jäisi todennäköisesti oman onnensa nojaan.

Ympäristövastuun ja -vaikutusten kannalta on kysymys lyhyestä ajasta, kuten Itämeren pohjasta voidaan juuri tässä yhteydessä havaita!

Tässä kohdin viitataan myös siihen, että ammattikalastajien (heitä on suurimmalla todennäköisyydellä olemassa vielä putken elinkaaren päätyttyessäkin) näkemyksen mukaan putken ympäristövaikutusten eliminointiin ja yleisiin ekologisiin periaatteisiin kuuluu ilman muuta alueen ennallistaminen poistamalla noin 50 vuotta vaarana ja haittana ollut putki – jos se rakennetaan.

- Yleinenkin ympäristöoikeudellinen ja vesilain lähtökohtainen periaate on se, että veteen tehdään se, mikä on välttämättä tehtävä veteen (väylät, satamat, voimalaitokset, uittolaitteet, kaapelit tai toimenpiteet), silloin, kun pienempi tai laajempi vesialue on pakko jollakin hankkeella ylittää. Tätä pakkoa ei nyt ole.
- Hakija on vedonnut siihen, että kaasunsiirto vedenalaisessa putkessa on edullisempaa, kun paine korotetaan (pitkän siirtomatkan muutoinkin saneleman tarpeen vuoksi ja riittävän siirtonopeuden takaamiseksi) n. 220 barin paineeseen putken Venäjän puoleisella rantautumisalueella olevassa paineenkorotuslaitoksessa.

Hakija toteaa, että maavaihtoehdossa käytettäisiin n. 100 barin painetta ja paineenkorotusasemia tarvittaisiin runsaan 200 kilometrin välein, jolloin hankkeen ylläpito sen moninkertaisista rakentamiskustannuksista ja pääomakuluista huolimatta olisi paineenkorotuksen energiatarpeen eron vuoksi halvempaa. Tämä ei voi pitää paikkaansa – ei tietystikään kokonaistaloudellisesti, mutta ei myöskään teknisesti. Yli kaksinkertaisen paineen aikaansaamiseksi ja noin 1200 kilometriä pitkän virtausvastuksen voittamiseksi tarvitaan varmuudella enemmän energiaa, kuin vastaavan maaputkivaihtoehdon paineenkorotusasemissa yhteensä. Paineenkorotusasemien olemassaoloon on maaputkivaihtoehdoissa lisäksi muitakin syitä. 220 barin paineessa olevan kaasun vastaanottaminen ja sopeuttaminen saksalaiseen maaputkistoon epäilemättä myös maksaa.

- Hakija ei ole suoraan viitannut maavaihtoehdon maapohjakustannuksiin. Vaikuttaa siltä, että Baltian maat ottavat mielellään putken alueelleen eikä ole toisaalta syytä olettaa, että myöskään Itämeren rantavaltiot, joilla on oikeus talousvyöhykkeensä

suvereeniin hyödyntämiseen, luopuisivat tästä oikeudesta putkialueen osalta ja hyväksyisivät kansalliset haitat korvauksetta – varsinkaan, kun putken vaikutukset ovat pelkästään haittapuolella ja haitat saattavat talousvyöhykkeen olevia ja tulevia käyttömuotoja silmällä pitäen olla suuriakin.

- YVA-selostuksessa on viitattu myös turvallisuuskysymyksiin. Maavaihtoehdossa putki sijoitettaisiin kansallisvaltioiden alueille sopimuksilla ja näiden ennakolta ilmoittaman suostumuksen mukaisesti. Merivaihtoehdossa putki sijoitettaisiin kansallisvaltioiden talousvyöhykkeille näiden siihen tarkoitukseen (ikään kuin maanomistajan suostumuksena lupaviranomaisen harkintaa varten) antamin mahdollisin suostumuksin (Suomessa valtioneuvoston mahdollinen talousvyöhykelain mukainen suostumus siinä asetettavine kansalliset intressit turvaavine ehtoineen). Turvallisuuden kannalta tulee vaihtoehdoissa kysymykseen ainakin kaksi näkökohtaa:

Talousvyöhykkeillä liikkuminen on käytännössä vapaata ja erilaiset intressit voivat sen puitteissa törmätä toisiinsa – varsinkin, jos putken katsotaan tuovan oikeuksia "legitiimiin" läsnäoloon ja toisten toimijoiden valvontaan ja ohjailuun. Jokainen voi itse päätellä, minkälaisissa olosuhteissa erityyppisiä konfliktitilanteita voi syntyä.

Näillä voi olla merkitystä paitsi yleisen turvallisuuden kannalta, myös kalastajien elinkeinonharjoittamisen kannalta.

Mikäli putki on maalla, se on kansallisvaltioiden alueella ja niiden lainsäädännön alainen, mutta toisaalta sen pitämistä säätelevät valtioiden ja / tai hakijan keskeiset kansainväliset sopimukset. Ainoastaan suurin mahdollinen kriisi voisi vakavasti häiritä näissä oloissa putken toimintaa. Sen se tekisi todennäköisesti myös merellä, mutta olosuhteet olisivat muutoin toisenlaiset. On vaikea arvata, enakoiko putkilinjan valinta jotakin tulevaisuuden skenaariota. Maavaihtoehdon valinta ei kuitenkaan ulkopuolisella tarkastelulla turvallisuusriskiä lisääisi – pikemminkin päinvastoin vähentäisi sitä.

- Putkien sijoittelukaavio osoittaa, että putkilinjan peittoalue ei ole mitenkään pieni, vaikka hakija (esimerkiksi kansallisen YVA:n yleisesityksen s. 8) näin katsoo. Kysymyksessä on paljon enemmän kuin "moottoritien" tiealue Säkkijärveltä Greifswalderboddenille.

Paitsi, että putkilinja-alue on varsin laava, se myöskin noudattelee pääsääntöisesti juuri troolausalueita, missä sijaitsevat tasaiset pohjat ja toisaalta vedenalaiset "solat" tai "rännit" hyvää saalista antavine rinteineen.

Ennen kaikkea putken linjaus on Suomenlahden alueella ja muuallakin suomalaisten (ja luonnollisesti myös ulkomaisten) troolarien käyttämällä

Itämeren alueella sellainen, että koetut troolauslinjat risteävät siihen nähden ja useimmiten asteluvultaan pienissä kulmissa, jolloin hakijan YVA-selostuksessaan jo myöntämiä, myöhemmin vielä selvemmiksi todettuja ja jatkossa vielä lisätutkimuksia edellyttäviä haittoja ja riskejä jo alustavienkin riskianalyyysien mukaan syntyy.

Näin putken vaikutukset ulottuvat kalastuksen osalta Suomenkin talousvyöhykkeellä hyvin laajalle alueelle. Samalla tavoin putkilinja haittaa muita, ajateltavissa olevia talousvyöhykkeen hyödyntämisistä, esimerkiksi (hakijankin käsittelemää) vedenalaista maa-aineksenottamista ja uusien menetelmin tapahtuvaa mahdollista kaivannaistoimintaa.

- Hakijan viittaus "nesteytetyn maakaasun" kalliisiin ja hiilidioksidipäästöjä aiheuttaviin kuljetuksiin sekä sen johdosta tapahtuvaan meriturvallisuuden heikkenemiseen, ovat perusteettomia. Vaihtoehto ei luonnollisesti ole nesteytetyn maakaasun kuljettaminen laivoilla, vaan maalle rakennettava putki, jota silmällä pitäen Baltiassa ja Puolassa ovat pääosin jo aikaisempien putkien "putkikadut" käytännössä olemassa.

Mielenkiintoista olisi nähdä, mitä tapahtuisi, jos Baltian maat ja Puola päättäisivät perustaa kilpailevan kaasuputkiyhtiön alueelleen. Tapahtuisiko mitään ja mistä syystä ei – ei ainakaan ympäristösyistä.

- Hakijan putkilinja ei myöskään ole mikään Euroopan energiahuollon välttämättömyys – ei yleensä eikä erityisesti Itämereen sijoitettuna. Se voidaan korvata monella vaihtoehdolla ja laajemmin katsoen suorastaan kilpailevia, selostuksessa vähällä sivuutettuja vaihtoehtoja (mm. ns. Nabucco-putkihanke) käyttäen.
- Putken käytöstä poistamisen, eli putkilinjan ennallistamisen osalta on jo YVA-selostuksessa esitettävä selkeä suunnitelma. Vaikka putken elinkaaren päättymisen on ajallisesti kaukana, se ei oikeuta epävarmuuteen ratkaisujen suhteen. Kysymys on ympäristömuutoksen aiheuttajan vastuusta ja siihen on oltava ratkaisumalli.

Asiaa on jo edellä käsitelty. Tässä kirjelmässä on muiden yleisten ympäristövaikutusten ohella keskeisellä sijalla ammattikalastukseen kohdistuvat haitat ja riskit. Muun ohella nämä edellyttävät putkien poistamista niiden elinkaaren päätyttyä ja käytön loppuessa. Elinkaareksi on ennustettu n. 50 vuotta, mahdollisesti vähän enemmän. Tämä ei ole olennaista, vaan putkien poistaminen ja takeet siitä, että näin tapahtuu.

Näin pitkällä aikajänteellä yksityisen yrityksen – suurenkaan – ja vielä tytäryhtiöasemassa nyt olevan yhtiön luotettavuus ei siihen riitä.

Hakijan asiana on esittää tästä luotettava selvitys. Kuten edellä todettiin, runsaan 50 vuoden kuluttua putken mahdollisesta rakentamisesta intressit kaasuputkiin ovat todennäköisesti hyvin vähäiset ja niiden poistamiseen vielä vähäisemmät. Ajatusmalli kaiken hylätyn peittävästä merestä hylättiin jo 1960-luvulla.

Metaani koettaneen tuolloin lähinnä vain haitallisimpana tunnettuna kasvihuonekaasuna ja sen tuotannossa nähdään päästöriskit aikaisempaa merkittävämpinä.

Takuujärjestelmä putkien poistamiseksi on välttämätön ja sen tulee perustua lähinnä putkesta hyötyvien valtioiden – vähintäänkin toissijaiseen – takuuseen.

- Putkilinjoilla havaittujen ja mahdollisesti havaittavien räjähteiden osalta kiinnitetään huomiota siihen, että miltei kaikissa viime sodan aikaisissa merisotilaallisissa räjähteissä on räjähdysaineen yhtenä ainesosana ollut 2,4,6-trinitrotolueeni, eli TNT (trotyyli). Mm. arviointiselostuksessa mainituissa saksalaisissa miinoissa (joiden syvyttäminen näyttää epäonnistuneen ja sen vuoksi ne ovat pohjassa ankkurissaan kiinni) käytetty hexanite sisälsi noin 60 % TNT:tä.

Nämä räjähdysaineet, ehkä puhdasta TNT:tä lukuun ottamatta eivät enää ylimalkaan ole todennäköisesti aktiivisia. Räjähteet on kuitenkin hakijan mukaan tarkoitus raivata räjäyttämällä ne. Pelkkä räjähteen siirto ilmeisesti aiheuttaisikin siirtäjälle jatkossa vastuun räjähteestä.

Tällöin on huomattava, että vähintäänkin kaikki TNT:tä käsittävät tai sitä sisältävät räjähteet ovat samalla myrkyllisiä ja erittäin vaarallisia mm. vesieliöille. Räjäyttämisiä tulisi välttää ja toisaalta niin ei kuitenkaan voida tehdä. Tämäkin kuvastaa vedenalaisen putken valinnan epätarkoituksenmukaisuutta.

Kun esimerkiksi miinat tuhotaan räjäyttämällä, on TNT:n myrkyllisyyden, veden laadulle ja vesieliöille aiheutuvan haitan kannalta yhdenmukaista, räjähtääkö tuhattava räjähdemyös itse vai leviääkö räjähdysaine aineena tuhoamispanoksen voimasta.

Joka tapauksessa on riidatonta, että TNT aiheuttaa eliöille monenlaisia haitallisia muutoksia aina perintötekijöiden ja immuunijärjestelmän muutoksista sekä karsinogeenisistä vaikutuksista alkaen.

- Merenpohjaan kohdistuvista raivaus- ja täyttötöistä sekä kannatinrakenteiden rakentamisesta paikkoihin, jossa putken vapaa jänneväli muodostuu teknisesti liian pitkäksi, aiheutuu selvästi suurempia ympäristövaikutuksia kuin mitä hakija toteaa.

Täytöt ovat suuria. Ne peittävät tärkeitä merenpohja-alueita. Kiviainesta tuodaan erittäin merkittävät määrät maalta, Kotkan lähistöltä. Viimeksi mainittukin on vesiensuojelun ja yleisten ympäristönsuojeluperiaatteiden vastaista.

Yhdessä tukirakenteiden päällä lepäävien putkien kanssa tällaiset rakenteet muodostavat vakavan haitan troolikalastukselle ja turvallisuusriskin alukselle ja sen miehistölle, kuten jäljempänä tarkemmin käsitellään.

Viimeksi mainittukin kokonaisuudessaan osoittaa, että (ympäristönsuojelun ja ympäristöoikeuden kannalta merkitystä vailla olevien poliittisten syiden vuoksi tosiasiallisesti) tapahtunut putkilinjauksen valinta Itämereen on väärä.

- Yleisesti voidaan todeta, että merialueen "täyttäminen" putkilla ja kaapeleilla ja aikaisemmin myös erilaisilla sotatarvikkeijätteillä sekä se "filosofia", että ne voivat jäädä sinne ikuisiksi ajoiksi, johtaa hallitsemattomaan ja meriluonnon kannalta erittäin vahingolliseen tilanteeseen sekä myös suurempiin ristiriitoihin maavaihtoehtoihin verrattuna. Tämän vuoksi merenalaisiin linjavaihtoehtoihin – olivatpa ne sitten energiansiirtoa muodossa tai toisessa, tietoliikennettä tai muuta mahdollista toimintaa – olisi suhtauduttava siten, että vain välttämättömät, muun vaihtoehdon puuttuessa, tapahtuvat toimenpiteet ovat hyväksyttäviä. Itämeren kaasuputkella on lukuisiakin muita vaihtoehtoja.
- Jos hakija jättää valittavana olevista vaihtoehdoista ekologisemman ja edullisemman pois ja päätyy esittämään merenalaisen putken rakentamista, hakija myös kantaa riskin johtopäätöksistä, joita tästä valinnasta laajemmalti ympäristövaikutuksien osalta ja varsinaisessa lupaharkinnassa tehdään.
- Suomenlahdella – ja erityisesti sen perukoilla – merenpohjaan ja sen sedimentteihin kohdistuvan toiminnan kannalta on huomattava, että ns. coriolis-ilmiö (maapallon kiertoliikkeeseen perustuvat päävirtaukset) aiheuttaa Suomenlahden pohjoisosalla selkeän länteen suuntautuvan virtauksen. Näin Suomen etelärannikko ja vähintäänkin Saaristomeren eteläiset osat tulevat saamaan osansa Suomenlahden perukalla suoritettavien rakennustöiden vapauttamista ravinteista ja hienojakoisesta sedimentistäkin (tämän notorisen tosiasian osalta viitataan myös kansallisen arviointiselostuksen kuvaan 5.27; samat tiedot esiintyvät alan kirjallisuudessa ja tutkimuselostuksissa).

Arviointiselostuksen tarkastelu kalastuksen kannalta:

- Kuten kalastuskysymyksiä koskeissa keskusteluissa (vuorovaikutus on sinällään ollut asiallista ja hyvää) on todettu, kalastajat olivat alueella "ensin".

Ammattikalastajaliitto lisää tähän, että hankkeesta ei saa tulla mitään esteitä tai rajoituksia kalastukselle – eikä missään tapauksessa tai missään muodossa kalastuskieltoja.

Tästä huolimatta kalastukselle putkihankkeen mahdollisesta toteuttamisesta aiheutuvat haitat ja riskit ovat suuret. Käytännössä ne koskevat ainoastaan troolikalastusta ja niitä käsitellään seuraavassa:

- Troolikalastukselle hankkeesta aiheutuvat haitat ovat kiistattomat jo hakijankin, vielä keskeneräisen riskianalyysin perusteella.

Kun riskianalyysi on vielä keskeneräinen, vaikka sen tulisi olla olennainen osa ympäristövaikutusten arviointiselostusta, ammattikalastajaliitto pyytää saada tarvittaessa täydentää tätä kirjelmää kalastukseen liittyvien seikkojen osalta riskianalyysin valmistuttua tai ylimalkaan silloin, kun hakijalla tai liitolla on asiasta lisätietoja esitettävänä.

Joka tapauksessa troolikalastukselle aiheutuvien haittojen ja turvallisuusriskien arvioinnin kehitys on ollut juuri sen suuntainen, mitä kalastajat ovat asiassa alun pitäenkin esittäneet.

Aloite ja mm. mallinnuskokeiden suorittamismahdollisuudet SINTEFin tutkimuslaitoksella Tanskan Hirtshalsissa tuli alun pitäen kalastajataholta, vaikka oltiin tietoisia siitä, että laitoksella ei voida mm. merenpohjan sedimenttien pehmeyttä ja pohjan epätasaisuutta lainkaan jäljitellä ja muutoinkin koetulokset olisivat lähinnä suuntaa-antavia.

Ne osoittivat kuitenkin, että putkilinjasta on merkittäviä kalastushaittoja sekä troolikaluston, alusten ja jopa viime kädessä miehistön turvallisuuteen liittyviä riskejä. Myös troolissa jo oleva saalis voi useammassakin olosuhdetyypissä kärsiä putkesta niissäkin tapauksissa, joissa varsinaista tarttumista ei tapahtuisi.

- Nämä putkilinjan vaikutukset ilmenevät: a) haittoina kaikkialla siellä, missä putkilinjat sijaitsevat merenpohjan pinnan yläpuolella (vaikka siinä kiinni olevina). Erityisesti varsinaiset riskit ja vaaratilanteet (sisältäen tietysti tällöinkin myös haitan) ovat alueilla, joissa putkiin muodostuu merenpohjan epätasaisuuden vuoksi vapaita jännevälejä ns. free spaneja, pituudesta riippuen joko tuettuja tai tukemattomia. Pienemmät, mutta käytännössä yhtä vaaralliset free spanit mukaan lukien näitä kohtia on putkilinjalla lukematon määrä.

- Fyysisesti ilmiö tapahtuu siten, että toinen troolipussia auki pitävistä troolinleijoista (englanniksi door, mistä johtuu YVA-selostuksessa paikoin virheellinen käännös "ovi") tai troolin painoista (clump) vetovaijerin ohjaamana suistuu putkea pitkin sen alle, lukkiutuen putkeen (hooking). Tämä lukkiutuminen voi muodostua äärettömän tiukaksi ja äkillisesti tapahtuvaksi "ankkuroinniksi" siinä tilanteessa, missä leija samalla päätyy freespanin päätepisteeseen kiilautuen sinne. Aivan saman voi tehdä troolin paino, joka paritroolauksessa muodostaa vastaavan putkilinjan suhteen riskialttiin, mutta välttämättömän elementin.
- Samanlainen tarttuminen on kokemuseräisesti mahdollista myös siellä, missä putki sinällään lepää pohjan päällä. Näin on varsinkin siinä tapauksessa, että sedimentti on riittävän löysää leijan viistolle kaivautumiselle osaksi putken alle.
- Tähän liitetään 6 kappaletta valokuvia (sähköisessä muodossa), jotka on otettu SINTEF:n laitoksella suoritetusta mallinnuskokeesta. Ne osoittavat periaatteessa, mitä troolin leijan suhteen tapahtuu sen kohdatessa putken. Mallinnus suoritettiin mittakaavassa 1:20. Kun putken halkaisija on hakijan ilmoituksen mukaan 140 cm, on mallinnuksessa meneillään varsin pieni troolin leija. Troolin leijan halkaisija saattaa olla yli kaksi metriä ja vieläkin suurempa ja paino esimerkiksi 1500 kg. Myös tarttumisriski on tällöin vielä suurempi.

Tarttumisen osalta fyysisenä tapahtumana on huomattava leijasta trooliin johtavan vaijerin vetosuunta (voimakas vastakkainen veto taakse ja samalla pohjaan päin sekä samalla sivulle, troolipussin, troolipainojen sekä raskaan alapaulan supistamispyrkimyksen vuoksi). Kokonaisuutena tässä syntyvät voimat, jotka edistävät tarttumista. Paritroolauksessa troolin painot toimivat käytännössä samalla tavoin ja vetovaijereihin kohdistuu sama troolipussia supistava hydrodynaaminen ja pohjan suhteen puhtaasti mekaaninen voima.

- Pahimmillaan tarttuminen sellaisenaan on niin voimakas ja äkillinen, että se vaarantaa aluksen ja miehistön, vaikka mitään aluksen väärää käsittelyä ei tapahtuisikaan.

Kysymys ei ole tällöin mistään "trooliverkon" tarttumisesta (kuten arviointiselostuksessa todetaan), vaan tarttumisvoima kulkeutuu hinaavaan alukseen hyvinkin suuria kuormia kestävässä tarkoitettuna vaijerin välityksellä. On olosuhteita ja tilanteita, jossa tämä voima riittää kaatamaan aluksen ilman, että ohjailu- tai käsittelyvirhettä tehdään. Pelkästään merenkäyntiolosuhteet ja kulmat saattavat myötävaikuttaa tähän. Kaiken kaikkiaan voi muutoinkin olla kysymys lähinnä sekuntien tapahtumasta.

Hakija on viitannut Pohjanmerellä vuonna 1998 tapahtuneen troolari Westhafenin onnettomuuteen, jossa kuoli 4 kalastajaa sen seurauksena, että alus äkkiä kaatui, kun sen trooli tarttui putkeen nyt kysymyksessä olevalla tavalla. On väitetty, että onnettomuuden osasyynä oli troolivinssin käyttö. Troolivinssi ei kuitenkaan voi vetää enempää kuin mitä aluksen konetehto antaa propulsiota, vähintäänkin aluksen paikallaan pysymiseksi. Hakijan väite ei ole johdonmukainen ja enintään voi olla kysymys troolin vetovaijerin jonkinasteisen lyhenemisen vaikutuksista. Joka tapauksessa ihmishenkien menetykseen johtaneen onnettomuuden varsinainen syy on täysin selvä.

Erityisesti Suomenlahdella toimivien paritroolarien osalta riski aluksille ja niiden miehistöille on tavallistakin suurempi, koska kysymys on Itämeren pääaltaalla toimiviin troolareihin verrattuna kevyistä aluksista, joiden konetehto kuitenkin on suhteessa aluksen kokoon verraten suuri.

- Suomenlahdella tapahtuu myös yksinvetotroolausta suuremmilla aluksilla.

Erityisesti ammattikalastajaliitto haluaa oikaista sen, YVA-selostuksessa useammassa kohdin esiintyvän kalastusta koskevan tiedon, että "Suomen talousvyöhykkeellä toimiva Suomen kaupallinen kalastuslaivasto koostuisi vain kahdeksasta troolarista", ja että "suomalaiset kalastajat harjoittaisivat lähinnä välivesitroolausta eli pelaagista troolausta. Todellisuudessa aluksia on enemmän ja huomioon on otettava sekä Suomenlahdella että Itämeren pääaltaan pohjoisosissa varsinaisella pääaltaalla kalastavat Suomen kalastuslaivaston alukset, kuten troolari Amazon, Olgarry ja Silva. Periaatteessa jokaiselle suomalaiselle troolikalastusalukselle putkilinja on käytännössä koko matkalla, mutta myös Suomenlahden alueella, tärkeä.

Troolausmuoto ei myöskään ole puhtaasti pelaagista (siinä merkityksessä kuin hakija sen esittelee), vaan suoranaista pohjatroolausta harjoitetaan myös ja välivesitroolaus tapahtuu usein pohjia koskettaen – kulloinkin niillä korkeuksilla, missä saalis on. Suomalaiselle troolikalastukselle omalla talousvyöhykkeellä on tyypillistä myös se, että hyvän tekniikan ja ammattitaidon sekä pohjan ja paikkojen tuntemuksen perusteella ja troolia tehokkaasti syvyyttämällä (mm. muualla ilmeisesti tuntematon ns. pallosyvyytys) voidaan hyödyntää kalastuksessa kapeatkin "rännit" ja vedenalaiset rinteet. Tämä on erityisesti Suomenlahden troolikalastuksessa tärkeää saaliin muodostuksen kannalta. Nyt kaasuputkilinja "hyödyntäisi" käytännössä kaikki keskeisimmät perinteiset kalastuspaikat.

Tähän liitetään ammattikalastajaliiton hankkimat tiedot kaasuputkilinjalla kalastavista aluksista ja niiden troolausmenetelmästä (yksin- / paritroolaus, joka viimeksi mainittu on muualla harvinaista; asiakirja sisältää samalla edellä jo kosketeltuja tietoja troolin leijojen koosta, painoista, konetehoista jne.) Todettakoon, että leijan koko joillakin aluksilla on noin 8,5 m² ja sen paino n. 1500 kg. Paritroolattaessa

luonnollisesti ei ole leijoja, vaan alusten vetovoima "harittaa" troolin. Sen sijaan kummankin aluksen hinausvaijerissa on raskaat n. 1000 kg suuruiset painot, pääosin kettinkinipuista muodostettuja.

Asiakirjaan viitataan myös siltä osin, kuin siinä kosketellaan yleisiä ympäristöolosuhteita ja ennustettavissa olevia vaikutuksia Suomen talousalueen osalta.

- Huolestuneisuutta kalastuselinkeinon osalta kuvastaa sekin, että tietävästi Tanska on vaatinut putken pohjaan upottamista kaikilla troolikalastusalueillaan, eli käytännössä koko maan aluevetensä ja talousvyöhykkeensä osalta. Tämä upottaminen ei voi olla mikään pohjasta kohoava kivitäyttö, vaan eräänlainen pohjan ennallistaminen.

Samalla tavoin putki upotetaan pohjan pinnan alle Greifswalderboddenilla ja siitä pitkälti pohjoiseen ohi Landtief-matalikon. Tämäkin tapahtuu kalastusintressissä.

- Haittaa, troolin painojen tarttumista sekä suoranaisia riskejä voi aiheutua myös niissä tilanteissa, jolloin paritroolauksessa suoritetaan loivahkoa käännöstä putkilinjan yläpuolella. (Nämä käännökset ovat tarpeellisia mm. sen vuoksi, että putkilinja sijoitettaisiin juuri niihin painanteisiin, mitkä samalla ovat hyviä troolivesiä ja putkilinjaa joudutaan "leikkaamaan".) Tässä tilanteessa alusten keskinäisen vetomomentin muuttuessa käännöksen johdosta troolivaajerin luistaessa putken päällä, on olemassa huomattava tarttumisvaara tai ainakin melkoinen häiriö kalastustapahtumaan.
- Kaikkiaan on selvää, että putki estää tai haittaa hyvin laajalti troolinvetolinjojen käytön ja niiden järkevän suunnittelun sekä joka tapauksessa keskeyttää ja haittaa troolaustapahtumaa. Joudutaan käytännössä aina, varsinkin Suomenlahdella troolatessa ottamaan esteenä ja haittana huomioon.
- Vielä suurempi haitta ja samalla myös elinkeinonharjoittajan oikeuteen kohdistuva perustuslainvastainen loukkaus olisi, jos tämän lisäksi kalastus vielä kiellettäisiin joillakin alueilla kokonaan. Kieltoalueen vaikutukset ulottuisivat itse kalastustapahtumiin hyvin laajalle. Ammattikalastajaliitto ja kalastajat vastustavat ehdottomasti kalastuskieltojen määräämistä. Tämä ei tarkoita sitä, että he arvioisivat putken haitan vaarat pieniksi. Sen osoittaa jopa ammattitoverien kuolema, mutta kalastukselle aiheutettua ongelmaa ei tule enää yhtään kielloilla lisätä.

Kysymys on suurista taloudellisista menetyksistä. Niiden käsittely kuuluu varsinaiseen lupaprosessiin.

- Putken rakennusaikaiset haitat – niin ympäristöhaitat kuin totaalinen kalastuskielto rakennustöiden etenemän mukaisella alueella – ovat erittäin merkittävät. Kun otetaan huomioon suoritettavat täyttötöyt ja mahdolliset kaivuutyöt, ei rajoitus kohdistu pelkästään putkenlaskualuksen etenemän mukaiseen alueeseen. Töitä suoritetaan useammassa paikassa ja eri vaiheessa.

Edellä olevan mukaisesti ammattikalastajaliitto pyytää saada täydentää tätä kannanottoaan ja lausuntoaan ennen Uudenmaan ympäristökeskuksen asiaa koskevan lausunnon antamista, sen mukaan, kuin edellä mainittu kalastusta koskeva riskianalyysi etenee sekä muutoinkin ilmenevien seikkojen osalta.

- Ammattikalastajaliitto toisaalta arvostaa sitä, että sen esityksestä ja muutoinkin hakijan kalastukseen liittyviä kysymyksiä selvittelevä hollantilainen konsultti on rohkeasti todennut, että riskianalyysissä tarvitaan vielä lisäselvityksiä ja muutoinkin suhtautunut realistisesti kalastajataholta esitettyihin näkemyksiin, joiden perusteella ollaan kalastushaittoja ja riskejä koskevissa kysymyksissä näinkin pitkällä, vaikka asioista ei yksimielisyyttä olekaan.

Asian etenemistahti johtuu tältä osin kysymyksen vaikeudesta.

- Kalastuksen huomioimiseen tulevaisuutta silmällä pitäen vaikuttavat mm. seuraavat tekijät:

Suomenlahden käyttöön kalastusalueena vaikuttaa kalakantojen tila, kalastuksen säätely, kalastuksen rakenne ja yleinen markkinatilanne. Tiedossa on aina suhteellisen hyvin kulloinenkin tilanne, mutta tilanne keskipitkällä (1-5 vuotta) ja pitkällä tähtäimellä (6-15 vuotta) on vaikea arvioida.

Tekijöinä voidaan muun muassa todeta seuraavat:

Kalakantojen tila

- silakka- ja kilohailikantojen koko ja laatu (yksilökoko, joka vaikuttaa kaupalliseen käyttöön)
- turskakannan tila
- muilla kalastusalueilla (Pohjanlahti ja pääallas) voimassa oleva tilanne vaikuttaa välillisesti

Kalastuksen säätely

- eri kalakannoille säädetyt kiintiöt (EU:n päätöksellä)

- mahdolliset alueelliset ja/tai alueelliset sääätelytoimet/kalastusrajoitukset
- muilla kalastusalueilla (Pohjanlahti ja pääallas) voimassa oleva tilanne vaikuttaa välillisesti

Kalastuksen rakenne

- alusten koko ja omistus
- kalasatamatilanne Suomessa

Yleinen markkinatilanne

- eri markkina-alueiden tilanne (kotimaan elintarvike/kotimaan teollisuuskalamarkkinat/elintarvikekala, vienti/kalajauho)
- esim. suora purkaminen Viron satamiin tai pakastusalukset merellä

Yhteenveto:

- Hanketta ei tule toteuttaa. Sitä vastustetaan sen kohtuuttomien ympäristövaikutusten ja sosioekonomisten seurausten sekä tarjolla olevien, ekologiselta jalanjäljeltään murto-osaan jäävien todellisten vaihtoehtojen vuoksi.
- Mikäli hanke toteutetaan, sen vaikutukset ammattikalastukseen on tarkemmin selvitettävä, riskit ja haitat torjuttava sekä jäljelle jäävä erittäin suuri haitta-aste korvattava.
- Putken elinkaaren päättymisen jälkeen putkilinjan alue on ennallistettava.
- Hankkeeseen liittyvien seurantaohjelmien tulee kattaa myös kalastus nykymuodossaan ja tulevana toimintana ja seurantaohjelmat pitää liittää YVA-selostuksen täydennykseksi.
- Tulevaisuudessa tapahtuvan ammattikalastuksen asema ja mahdollisuuksien turvaaminen tulee kaikkien hankkeen ympäristövaikutusten osalta ottaa huomioon ja tehdä tästä esitykset.

Ammattikalastajaliitto pyytää saada perehtyä ja vastata hakijan tähän lausumaan mahdollisesti esittämiin kannanottoihin ja näkökohtiin.

Turussa 5. päivänä toukokuuta 2009

Heikki Jalas

asianajaja, Turku

Suomen Ammattikalastajaliitto ry:n asiamiehenä ja edellä mainitussa ominaisuudessa